

JONGERE
Wie het opgeeft,
dreigt in een
hopeloze situatie
te verzeilen.

BELGIË HEEFT NOG VEEL
JONGEREN ZONDER BAAN, DIPLOMA OF OPLEIDING

DE GENERATIE

NEET

Een op de tien Belgen tussen 15 en 24 jaar volgt geen onderwijs of heeft geen diploma, heeft geen baan of zit niet in een opleiding. Hij of zij is een NEET, not in employment, education or training. Hun aantal daalt, maar blijft in vergelijking met andere Europese landen hoog. Dat komt omdat ze vroeg de school verlaten, en omdat ze moeilijk over de hoge instapdrempel van de arbeidsmarkt geraken. ALAIN MOUTON

Mika

Mika is 26 en werkt voor de afdeling openbare netheid van de Brusselse gemeente Vorst. "Al twee jaar", vertelt hij. "Daarvoor zat ik in een weinig benijdenswaardige positie." Hij verliet de school nog voor zijn achttiende, kwam in het drugsmilieu terecht en liep veroordelingen op. Daarna leefde hij lange tijd van een leefloon. Tot hij via

het OCMW bij de Brusselse arbeidsbemiddelingsdienst Actiris terecht kwam. Hij kreeg een opleiding om, onder andere, een arbeidsattitude aan te leren. "Na een paar stages kon ik aan de slag met een inschakelingscontract. Ik werk nu voltijds. Zowel bij de huisvuilophaling, als voor het verwijderen van zwerfvuil."

Mika was lange tijd een NEET: *not in employment, education or training*. Zulke jongeren lijken verloren voor de arbeidsmarkt. Maar nu het aantal jobs groeit, komt daar verandering in. Er zijn meer openstaande vacatures, ook voor functies waarvoor geen diploma is vereist. Volgens de cijfers van het Europese statistiekbureau Eurostat is de Belgische vacaturegraad (het aantal vacatures in verhouding tot het aantal ingevulde en niet-ingevulde banen) 3,3 procent. In Europa doet enkel Tsjechië het nog slechter. In september ontving de Vlaamse arbeidsbemiddelingsdienst VDAB 22.492 vacatures. Voor 9098 daarvan was geen diploma of hooguit een van de tweede graad secundair onderwijs nodig. Op jaarbasis waren er 250.000 vacatures, waarvan 100.000 voor laaggeschoolden. NEET's vullen die banen almaar meer in. Sinds de eeuwwisseling is de situatie sterk verbeterd. Toen zat 17 procent van de jongeren tussen 15 en 24 jaar in zo'n kansarme situatie. Nu is dat 10 procent.

Dat is geen reden voor euforie. "Het aantal jongeren die geen baan hebben en geen onderwijs of opleiding volgen, is nog altijd te groot", stelt de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid streng vast in zijn jongste jaarverslag. België scoort vooral opvallend zwak in vergelijking met andere EU-lidstaten zoals Nederland en de Scandinavische landen. Daar schommelt het aantal NEET's rond 5 procent van het aantal jongeren, met Finland (10%) als uitzondering (zie grafiek *Het gaat beter, maar het kan nog beter*).

België heeft er zich tegenover Europa toe verbonden dat percentage tegen 2020 tot 8,2 procent te doen zakken. Het Vlaams Gewest zit daar al aan. Wallonië en vooral Brussel jagen het landspercentage omhoog. Het aandeel NEET's in het Brussels Gewest bedraagt 15,2 procent van de 15-24-jarigen. Het gaat om 21.156 jongeren, leren cijfers van de Brusselse arbeidsbemiddelingsdienst Actiris.

De school verlaten is geen goed idee

Het moeilijke traject van Allison legt de hoofdoorzaak bloot voor het relatief hoge aantal jongeren zonder baan, diploma of opleiding. Bijna alle onderzoeken wijzen in de richting van de schooluitval. Wie vroegtijdig de school verlaat, ziet zijn kansen om een NEET te worden verdrievoudigen. In de meeste landen daalt het aandeel van de leerlingen

die de school voortijdig hebben verlaten sinds de eeuwwisseling. In België is die verhouding teruggelopen van 14 procent tot 9 procent tussen 2000 en 2016, met een lichte toename na de crisis van 2008. Er zijn ook grote verschillen tussen de gewesten. Vlaanderen kent de grootste verbetering, met nog 7 procent in 2016. In Wallonië en in Brussel is het percentage voortijdige schoolverlaters respectievelijk 10 en 15 procent.

Alle gewesten voeren nu wel een bijsturing- en oriëntatiebeleid. Het zijn de projecten als 'samen tegen schooluitval', 'pacte d'excellence' en 'jongerengarantie'. Die moeten maken dat jongeren die het secundair onderwijs afsluiten over voldoende vaardigheden beschikken om op de arbeidsmarkt aan de slag te gaan. Preventie is daarin belangrijk. Jongeren die de school vroegtijdig dreigen te verlaten, worden sneller opgespoord. Het zittenblijven wordt beperkt en er is meer ondersteuning voor leerlingen met problemen. Daarnaast is er een remediërend gedeelte, met een follow-up en hulp voor vroegtijdige schoolverlaters om hen opnieuw op school te krijgen. Jongeren worden ook gesensibiliseerd voor technische beroepen en er is meer steun voor alternatief leren. Daarmee kunnen de jongeren tijdens hun opleiding al werkervaring opdoen in een onderneming, onder begeleiding van een mentor.

De referentie is Duitsland, waar alternatief leren sterk is ingeburgerd. Ongeveer een derde van de werkenden in een laaggeschoold beroep heeft een alternatieve opleiding van twee tot

ALLISON

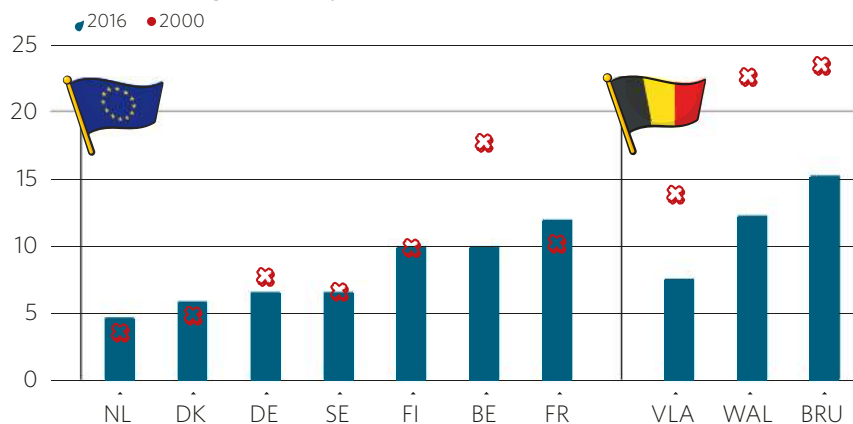
Allison is 21 jaar. Op haar 16de ging ze van school, na een paar keer zittenblijven. "Zonder diploma of getuigschrift. Het was mijn droom kapster te worden, maar daar kwam niets van in huis. Zeker omdat ik al heel jong moeder werd. Maar ik kwam in

contact met een paar Brusselse vzw's en kreeg begeleiding. Onder andere via de vzw Youthstart werd ik bij een aantal jobprojecten betrokken. Nu werk ik als begeleider voor buitenschoolse opvang van kinderen. Ik zie mij geen ander werk meer doen."

HET GAAT BETER, MAAR HET KAN NOG BETER

Bron: HRW

Het aantal jongeren dat geen baan heeft, geen diploma heeft en geen opleiding volgt in % van de bevolking van 15-24 jaar)

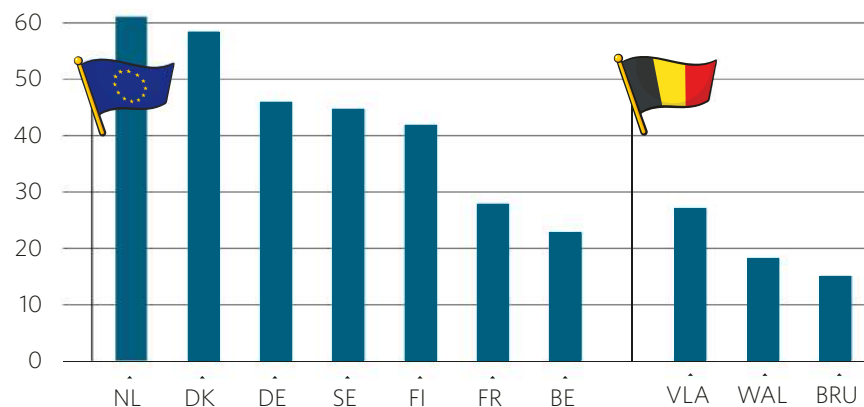

“De instapdrempels voor de arbeidsmarkt zijn te hoog, zeker voor laaggeschoolde jongeren” - SONJA TEUGHEL, VOKA

JONGEREN VINDEN MOEILIJK WERK

Bron: HRW

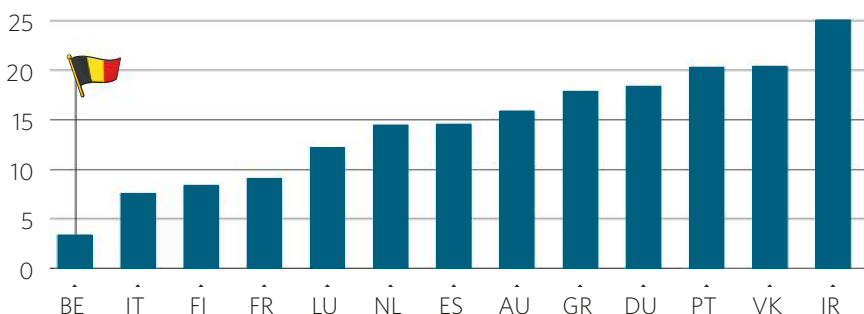
Werkenden in % van de 15-24-jarigen

WEINIG LAGE LONEN IN BELGIË

Bron: OESO

% lonen onder twee derde van het mediaanloon

drieënhalve jaar achter de rug. Na die periode kunnen ze vaak in hetzelfde bedrijf aan de slag.

Find mind bind

“De vervroegde schooluitval en de afwezigheid van een diploma is op zich is niet de enige oorzaak waarom iemand NEET wordt en blijft”, zegt Caroline Mancel, adjunct-directeur generaal bij Actiris. “Sommige jongeren zoeken aanvankelijk wel degelijk werk, maar geraken ontmoedigd. Ze verliezen hun vertrouwen in de instellingen en haken af. Een deel van hen verdwijnt van de radar, maar zeker niet allemaal. De helft van hen is

7

PROCENT

van de Vlaamse jongeren verlaat vroegtijdig de school. In Wallonië en in Brussel is dat respectievelijk 10 en 15 procent.

ingeschreven als werkloze, de andere helft is inactief en biedt zich niet meer aan. Voor sommigen is de situatie zelfs niet zorgwekkend, die maken bijvoorbeeld een wereldreis. We hebben het dus over een zeer heterogene groep (zie kader *Vijfsoorten NEET's*)."

Actiris probeert de jongeren die zich niet meer aanbieden te detecteren. Dat doet het 'vindplaatsgericht', op plaatsen waar ze rondhangen: stations, sportpleinen, buurthuizen, ... 'Find mind bind' is het motto. Straathoekwerkers kijken uit naar NEET's (*find*). Daarna is er een coach die hen begeleidt (*mind*). En ten slotte wordt de jongere opgenomen in een traject dat naar de arbeidsmarkt leidt (*bind*).

“Die aanpak van Actiris wekt internationale belangstelling”, benadrukt Mancel. “Zodra die jongeren ➤

➤ opnieuw ingeschreven zijn als werkzoekende, laten we hen niet meer los. We garanderen hen dat ze zes maanden na hun inschrijving een job aangeboden krijgen, of een stage of opleiding als ze nog te ver van de arbeidsmarkt staan. De First Stage is bijvoorbeeld een manier voor bedrijven om laaggeschoolde jongeren tegen gunstige voorwaarden een eerste ervaring te geven. Na zo'n instapstage vindt 65 procent van de jongeren een baan."

Select Actiris is een andere weg. De Brusselse arbeidsbemiddelingsdienst doet zelf een preselectie van de kandidaten voor bedrijven. Mancel: "Via Select Actiris hebben we meer dan 7000 werkzoekenden aan een baan geholpen. 55 procent van hen is een jongere. Die aanpak doet de jeugdwerkloosheid al 52 maanden op rij dalen, al zit de gunstige conjunctuur er ook voor iets tussen. Maar met 26 procent is de jongerenwerkloosheid in Brussel nog altijd hoog, dat geef ik toe."

Het Belgische loonstelsel

Ondanks de inspanningen en de investeringen om NEET's naar de arbeidsmarkt te loodsen, blijft de tewerkstelling van laaggeschoolde jongeren een probleem, en niet alleen in Brussel. Van de 15-24-jarigen is in België amper 22 procent aan de slag. In Vlaanderen is dat 27 procent, in Wallonië is 18 procent en in Brussel 15 procent. (zie grafiek *Jongeren vinden moeilijk werk*). In Nederland of Denemarken is dat 60 procent. De zoektocht van Yasmina toont waar het schort. "De instapdrem-

pels voor de arbeidsmarkt zijn te hoog, zeker voor jongeren die op zoek gaan naar jobs voor laaggeschoolden", zegt Sonja Teughels, arbeidsmarktspecialist van het Voka-kenniscentrum. "Om de oorzaak te begrijpen, moeten we teruggaan in de tijd. Voor 2015 lag het gewaarborgd maandelijks inkomen lager voor jongeren onder de 21 jaar. Voor een 16-jarige was dat bijvoorbeeld 70 procent van het gewaarborgd maandelijks inkomen van een 21-jarige. Maar de sociale partners hebben die jongerenbarema's afgeschaft, waardoor jongeren nu vanaf 18 jaar recht hebben op dezelfde barema's als andere werknemers."

Fijn voor jongeren die werk vinden, maar voor wie werk zoekt vormt het een barrière. De federale regering wou daar iets aan doen. Bijvoorbeeld door het brutominimumloon – niet het nettoloon – voor jongeren onder de 21 jaar te verlagen. Maar die maatregel kwam er niet. Teughels: "Wellicht beseft de regering dat zoiets nutteloos is. Het herinvouwen van de jongerenbarema's is deels een theoretische discussie. De reële minimumlonen in de sectoren liggen een stuk hoger dan de interprofessionele ondergrens. Zelfs in laagbetaalde sectoren zijn de lonen 20 tot 30 procent hoger dan het gewaarborgd maandelijks inkomen (1562,59 euro bruto). In sterke sectoren loopt dat op tot het dubbele, wat het voor jonge intreders niet gemakkelijk maakt."

De relatief hoge lonen vormen dus een moeilijk te nemen barrière. In België heeft trouwens amper 3,4 procent van de werken een zogenoemd laag

5 SOORTEN NEET'S

De NEET's vormen een zeer heterogene groep. Eigenlijk zijn er vijf categorieën:

- 1 Werkloze jongeren in de traditionele zin. Zij zoeken werk en zijn beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Dat is de grootste groep.
- 2 Jongeren die niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt door ziekte of handicap, omdat ze een naaste verzorgen of hun studies tijdelijk hebben stopgezet.
- 3 Mensen die niet op zoek zijn naar werk of studies. Daar zitten veel ontmoedigde jongeren tussen.
- 4 De opportuniteitszoekers. Zij zoeken een job of opleiding, maar wachten op een kans die ze interessant vinden op basis van hun vaardigheden.
- 5 De vrijwillige NEET's, die bijvoorbeeld een wereldreis maken.

loon, gedefinieerd als twee derde van het mediaanloon. In Nederland bijvoorbeeld is dat 14,5 procent (zie grafiek *Weinig lage lonen in België*).

In het Zomerakkoord staat dat bedrijven via een fiscale korting aangemoedigd worden jongeren van 18 tot 21 jaar aan te werven zonder dat dit hun netto-loon verlaagt. "Het gebeurt nu via de bedrijfsfiscaliteit, maar de regering had evengoed het eerste plan kunnen uitvoeren om de brutolonen te verlagen", stelt Teughels vast. "Ik hoor vaak dat het toch niet de bedoeling kan zijn dat jongeren met een lager loon in de armoede terechtkomen. Welnu, kijk naar Nederland: daar zijn de minimumlonen voor jongeren lager, maar ze stijgen snel na een paar jaar anciënniteit. Daar hebben veel meer ongeschoolde jongeren een baan. Bij ons blijven ze te veel in de werkloosheid. En is de kans veel groter dat ze in de armoede terechtkomen." ©

Lees ook blz. 20: opinie

YASMINA

Yasmina is 22 jaar en werkt als poetshulp via een dienstenchequebedrijf. Ze heeft geen enkel diploma, was lange tijd werkloos maar volgde via de VDAB opleidingen. "Ik hoopte in de horeca of in een supermarkt aan de slag te kunnen, maar ondanks allerlei sociale kortingen bleek ik te duur. En ik had

geen ervaring. Ik besloot dan maar bij een dienstenchequebedrijf aan te kloppen en kon direct beginnen." De klant betaalt 9 euro per uur voor poetshulp, daarnaast betaalt de Vlaamse overheid zo'n 13 euro extra per gepresteerd uur. Zo verdient Yasmina ongeveer 22 euro per uur.